

ВПЛИВ ЕМП ТА ПРУЖНИХ КОЛІВАНЬ НА БІОЛОГІЧНІ ОБ'ЄКТИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

УДК 537.874.4

ВОЗМОЖНОСТИ ТОРОИДАЛЬНЫХ АНТЕНН ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ТЕРАПЕВТИЧЕСКОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ МИЛЛИМЕТРОВОГО ИЗЛУЧЕНИЯ

Черепнєв І. А., Ляшенко Г. А.

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

В статті розглядаються можливості використання тороїдальних антенн в апаратурі низкоенергетичної електромагнітної терапії для зниження поглинання випромінення в водосодержащих середах кожно-го покрова сільськохозяйствених животних.

Постановка проблеми. Актуальна проблема лікування сільськохозяйствених животних з використанням низкоенергетических електромагнітних випромінень пов’язана з труднощами, що виникають від того, що во многих терапевтических случаях (например, при бронхопневмонії) необхідно ефективно доставляти випромінення до очагу пневмонії в глибині тела животного, несмотря на провідимість тканей. С точки зору ефективності дії на живий організм найбільш оптимальними є електромагнітні випромінення міліметрового (ММ) та субміліметрового діапазонів завдяки їх поглинанню в плотних шарах атмосфери та відсутності адаптації живих організмів до цього процесу еволюції. Однак ММ-випромінення сильніше поглинаються водою, і тому біоткани, що становлять 70-80 % води, практично повністю поглинають випромінення цього діапазону в тонкому шарі шкіри, товщиною в долі міліметра. Несмотря на ці властивості кожно-го покрова, на протяженні десятиліть накопичено значительний досвід лікування різноманітних хвороб людей та животних з використанням низкоенергетических ММ ЕМІ.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. В настійче відсутність однієї з гіпотез, що пояснюють дію ММ-випромінення на біологічні об’єкти, є інформаційно-резонансне взаємодействія ЕМВ ММ з біосредою.

В ряді досліджень для пояснення цього ефекта предлагалася різноманітні фізичні та біомедичні моделі [1-6], однак ни одна з них не вирішила проблему принципально. Не пояснює факт передачі в глибину біосреди інформації про дію ЕМВ ММ-диапазону ні гіпотеза про інформаційно-резонансний характер взаємодействія ММ ЕМВ з біосредою, ні інші предложені фізичні та біомедичні моделі [7]. В праці [8] обґрунтована концепція інформаційного дії на складні сигнали з малою інтенсивністю на одні з основних біологічних об’єктах – клетки, на основі моделей, адекватно описуючих їх поведінку під дією широкополосних сигналів. Ясно при цьому, що важливим питанням залишається доставка сигналів на необхідну глибину.

Отмітим, що поглинання випромінення (електромагнітного поля в волновій зоні) качественно пов’язано з тем, що випромінення зазвичай представляє собою поперечну волну та електрическе поле волни ін-

цирує токи вздовж поверхні середи (поперек напрямлення розповсюдження випромінення), і виникають індуковані поля, які зменшують падаюче поле.

Із геометрических соображенняв ясно, що при використанні випромінення з продольною поляризацією генерація екранируючих полів буде резко зменшена, і поле буде проникати глибоко. Для низкоенергетическої електромагнітної терапії стає актуальним дослідження можливості конструкції систем випромінення електромагнітних випромінення з продольною поляризацією.

Цель статті. Целью статті є аналіз можливості створення тороїдальних антенних систем, які дозволяють реалізувати генерацію випромінення з продольною поляризацією та забезпечити проникнення ММ ЕМІ непосредственно до очагу патології в біологічному організмі.

Основні матеріали та методи дослідження. Також відзначається, що для збільшення ступеня дії на клетки найбільш оптимальною є складна послідовність коротких імпульсів. Часто для формування імпульсного випромінення (і, в частності, його електрическої компоненти) використовують імпульсну розність потенціалів $\varphi(\vec{r}, t)$, прикладувану до антенної системи. Тут же ми розглянемо інший спосіб генерації електрического поля – генерацію електрического поля з допомогою нестационарних токів $i(t)$.

Для розв’язання проблеми доставки енергетичного поля в задану область в глибині тела животного важливо відзначити, що, як відомо, в загальному випадку електрическе поле завжди має дві складові:

$$\vec{E} = -\frac{\partial \vec{A}}{\partial t} - \nabla \varphi.$$

Перша компонента пов’язана з векторним потенціалом $\vec{A}(t)$, який визначається нестационарними токами $i(t)$. При швидкому імпульсному зміненні токів ця величина може мати велику величину при однорідному розподілі в пространстві (вплоть до інтересуючих нас областей в глибині тела животного), відмінно від другого слагового, величина якого в квазіоднорідному випадку не може бути великою та стремиться до нуля. Наилучшим способом створення імпульсного електрического поля

$\vec{E} = -\frac{\partial \vec{A}}{\partial t}$ без больших разностей потенциалов является их возбуждение с помощью тороидальных катушек, запитанных импульсными токами. Электромагнитные поля элементарных токовых систем оценим, воспользовавшись тем, что потенциалы \vec{A} удовлетворяют волновому уравнению Даламбера $\Delta \vec{A} - \frac{\partial^2}{\partial t^2} \vec{A} = -\vec{j}$, а его общее решение, как известно, может быть записано в виде интеграла от плотности тока

$$\vec{A}(x, y, z) = \frac{\mu_0}{4\pi} \int \frac{\vec{j}(x', y', z')}{r} d\Omega', \quad (1)$$

где $r = \sqrt{(x-x')^2 + (y-y')^2 + (z-z')^2}$, $d\Omega'$ - элемент объема, занятого током, и следовательно, векторное поле $\vec{A}(x, y, z)$, а следовательно, и связанная с ним компонента электрического поля всегда направлена вдоль движения зарядов, то есть имеет продольную поляризацию.

Основными токовыми источниками напряженности электрической составляющей электромагнитного поля являются элементы токов и пары витков с противоположным направлением токов, лежащие в одной плоскости, т.е. конечные прямолинейные отрезки токов и элементы торов, рис. 1-2.

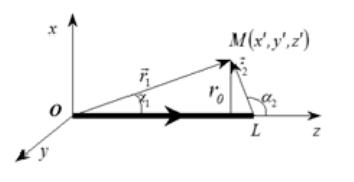

Рисунок 1 - Элемент тока вдоль оси z

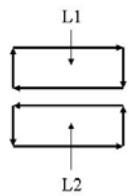

Рисунок 2 - Два витка в сечении плоского тора

Все компоненты электромагнитных полей в случае контуров, составленных из прямолинейных отрезков тока, представляются в виде суммы полей от этих отрезков, а каждый из вкладов в векторный потенциал выражается интегралами вдоль соответствующих горизонтальных и вертикальных отрезков (оси системы координат ориентируются параллельно соответствующим отрезкам тока):

$$\int_{-d_1}^{d_2} \frac{dz'}{\sqrt{a^2 + z'^2}} = \ln \left(z' + \sqrt{a^2 + z'^2} \right) \Big|_{z'=-d_1}^{z'=d_2}. \quad (2)$$

Воспользовавшись выражением для векторного потенциала (1), соотношением (2) и условием $A_z(\infty) = 0$, можно получить выражение для векторного потенциала от отрезка тока (рис. 1), который имеет компоненту, совпадающую по направлению с этим отрезком. Разместив начало координат в середине отрезка длиной $2b$ и совместив направление оси z с отрезком, получаем:

$$A_z = A_{amp} \ln \left| \frac{b-z+r_{12}^k}{r_{11}^k - (b+z)} \right|, \quad A_{amp} = \frac{\mu_0}{4\pi} j. \quad (3)$$

Витки тока, показанные на рис. 2, составляют основу любой токовой тороидальной системы. Характерной чертой этих токовых систем является то, что ближайшие между собой элементы токов направлены в одну сторону и соответствующие электрические поля усиливаются, а все остальные токи создают поля, которые почти компенсируют друг друга.

Тороидальные антенные системы уникальны по своим свойствам и гибкости управления свойствами излучения и, благодаря этому, находят широкое применение [9]. В широком смысле тороидальная можно назвать любую систему, которая состоит из пар замкнутых контуров с токами, текущими навстречу друг другу. Каждая пара контуров лежит в своей плоскости, которые могут или быть параллельны или образовывать систему плоскостей, проходящих через одну прямую. В последнем случае тороидальная система контуров представляет собой обычную тороидальную катушку. Плоский тор может быть представлен как совокупность сечений, перпендикулярных оси y , причем каждое сечение состоит из двух компонент (рис. 2) – двух катушек, намотанных на сердечники в виде параллелепипеда (с высотой h , шириной $2b$, длиной l), уложенных друг на друга широкой стороной с промежутком, равным удвоенному диаметру проволоки Δ . Ось y направлена вдоль длинных сторон параллелепипедов, а начало координат расположено посередине между двумя параллелепипедами. Каждое k -ое сечение представляется четырьмя отрезками тока, направленными вдоль оси z , и четырьмя отрезками, направленными вдоль оси x . Векторный потенциал имеет две компоненты $\vec{A}(A_x, 0, A_z)$, и в A_z вносят вклад только отрезки вдоль оси z , а в компоненту A_x – вдоль оси x . Полное выражение для компоненты векторного потенциала A_z имеет вид:

$$A_z(x, y, z) = \frac{\mu_0}{4\pi} I \times \\ \times \sum_k \left(\ln \left| \frac{b-z+r_{12}^k}{r_{11}^k - (b+z)} \right| + \ln \left| \frac{b-z+r_{13}^k}{r_{14}^k - (b+z)} \right| + \right. \\ \left. + \ln \left| \frac{b-z+r_{22}^k}{r_{21}^k - (b+z)} \right| + \ln \left| \frac{b-z+r_{23}^k}{r_{24}^k - (b+z)} \right| \right). \quad (4)$$

На рис. 3. изображена поверхность $A_z = A_z(x, y, z)$ от тора из 250 витков.

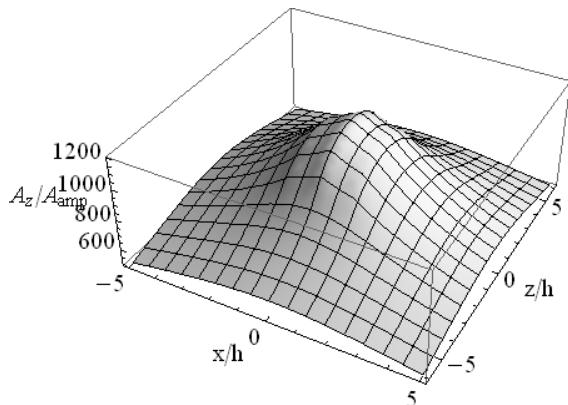

Рисунок 3 - Значения проекции A_z / A_{amp} векторного потенциала в плоскости (x, z) для плоского тора с высотой h и длиной $2b$. Соотношение $b / h = 2,5$. Число витков $N_{cont} = 250$

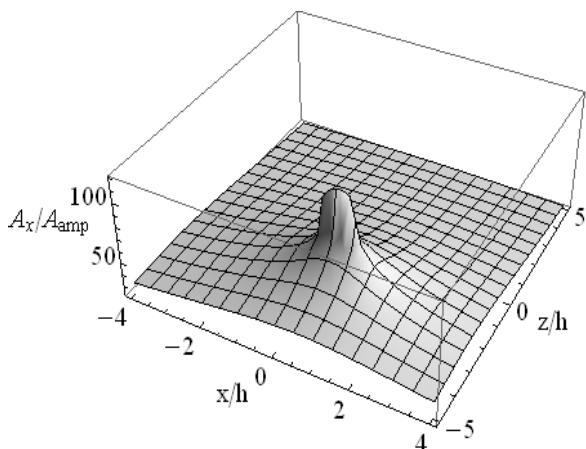

Рисунок 4 - Значения проекции A_x / A_{amp} векторного потенциала в плоскости (x, z) для плоского тора с высотой h и длиной $2b$. Соотношение $b / h = 2,5$. Число витков $N_{cont} = 250$

Видно, что векторный потенциал спадает с ростом расстояния от центра отрезка тока, но знак проекции векторного потенциала от отрезка во всех точках одинаковый. Распределение значений векторного потенциала A_x в плоскости (x, z) от катушки с 250 витками изображено на рис. 4. Полученные соотношения описывают все необходимые характеристики излучения тороидальной системы в широком частотном диапазоне.

Список использованных источников

1. Девятков Н. Д. Об информационной сущности некоторых нетепловых энергетических воздействий электромагнитных колебаний на живой организм / Н. Д. Девятков, М. Б. Голант // Письма в ЖТФ, 1982. – Т. 8. – Вып. 1. – С. 39 – 41.
2. Бецкий О. В. Электромагнитные миллиметровые волны и живые организмы. / О. В. Бецкий, Н. Д. Девятков // Биомедицинская радиоэлектроника, № 3, Радиотехника, 1996.
3. Девятков Н. Д. Миллиметровые волны и их роль в процессах жизнедеятельности / Н. Д. Девятков, М. Б. Голант, О. В. Бецкий // М: Радио и связь, 1991.
4. Бецкий О. В. Миллиметровые волны в биологии и медицине / О. В. Бецкий // Радиотехника и электроника, 1993. – Т. 38. – В. 10.
5. Лукьяница В. В. Структурные изменения воды под действием аппарата УВЧ-терапии / В. В. Лукьянница, И. А. Мельников, Л. А. Малькевич // Медицинский журнал, 2010. – Вып. 4. – С. 87 – 90.
6. Лукьянница В. В. Структурные изменения воды под действием аппарата КВЧ-терапии / В. В. Лукьянница, И. А. Мельников, Л. А. Малькевич // Медицинский журнал, 2013. – Вып. 4.
7. Савельев С. В., Морозова Л. А., <http://www.biophys.ru/archive/congress2012/proc-p181.htm>. Механизм действия КВЧ-излучения на живые объекты.
8. Черепнев И. А. Изучение влияния электромагнитных полей на развитие воспалительных процессов живых организмов на основе неравновесной термодинамики / И. А. Черепнев, А. Н. Мороз // Вісник Національного технічного університету "ХПІ". – Харків, 2011. – Вип. 12 "Проблемы совершенствования электрических машин и аппаратов". – С. 163 – 168.
9. Афанасьев Г. Н. Электромагнитные свойства тороидальных соленоидов / Г. Н. Афанасьев // Физика элементарных частиц и атомного ядра. Дубна, 1992. – Т. 23. – Вып. 5. – 58 стр.
10. Афанасьев Г. Н. Физические приложения соленоидов / Г. Н. Афанасьев // Физика элементарных частиц и атомного ядра. Объединенный ин-т ядерных исследований. Дубна, 1993. – Т. 24. – Вып. 2. – 82 стр.

Анотація

МОЖЛИВОСТІ ТОРОЇДАЛЬНИХ АНТЕН ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕРАПЕВТИЧНОГО ВПЛИВУ МІЛІМЕТРОВОГО ВИПРОМИНЮВАННЯ

Черепньов І. А., Ляшенко Г. А.

У статті розглядаються можливості використання тороїдальних антен в апаратурі низькоенергетичної електромагнітної терапії для уникнення поглинання випромінювання в водомістких середовищах шкірного покриву сільськогосподарських тварин.

Abstract

POSSIBILITIES OF TOROID ANTENNAS FOR INCREASING OF THERAPEUTIC EFFECTIVENESS OF MILLIMETRE RADIATION

I. Cherepnev, G. Lyashenko

This article discusses the possibility of using of toroid antennas in the low-energy electromagnetic therapy apparatus to avoid the absorption of radiation in water-based tissue of the skin of farm animals.